

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE 15hp

Höstterminen 2015

Läraryrket i musik

Ingela Martinsson

Den dyslektiske musklärarens värld

- en undersökning av hinder och möjligheter

Handledare: Eva Sæther

Sammanfattning

Jag har undersökt hur musiklärare med diagnosen dyslexi hanterar sin arbetssituation i skolan. Syftet med undersökningen har varit att utforska några av de överväganden och konkreta metoder som används i den praktiska lärargärningen. Jag har även undersökt hur dessa musiklärare själva upplever sin situation och hur de förhåller sig till hinder och tillgångar. För att främja bästa möjliga lärsituationer har syftet i förlängningen blivit att öka kunskapen om dyslexi i musiklärarutbildning såväl som i musikläraryrkets vardagliga situationer. Resultatet vilar på fyra kvalitativa, strukturerade intervjuer med lärare eller blivande lärare som har dyslexi. Resultatet visar att musiklärare med dyslexi utvecklar kreativa förmågor och hittar strategier för olika problem och svårigheter som kan uppstå i en lärarsituation.

Nyckelord: Dyslexi hos vuxna, musiklärare, strategier, fördelar och nackdelar.

Abstract

Title: Music teachers with dyslexia. A study of obstacles and advantages.

I have examined how music teacher diagnosed with dyslexia manage their working situation at school. The aim of the study was to explore some of the considerations and practical methods used in the practical teaching. I have also studied how these music teachers perceive their situation and how they relate to the obstacles and assets. To promote optimal learning situations, the general aim of the study has been to increase awareness of dyslexia in music teacher education as well as in the music teaching profession. The result rests on four qualitative, structured interviews with teachers or prospective teachers who have dyslexia. The results show that music teachers with dyslexia tend to develop creative skills and find strategies to solve various problems that may arise in teaching situations.

Keywords: Dyslexia in adults, music teacher, strategies, advantages and disadvantages.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	8
2 SYFTE OCH PROBLEMSTÄLLNING	9
2.1 FORSKNINGSPRÅG	9
3 BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	10
3.1 FRAMVÄXTEN AV EN DIAGNOS	10
3.2 OM DYSLEXI	10
3.3 MUSIK OCH DYSLEXI	12
3.4 NACKDELAR OCH FÖRDELAR MED DIAGNOSEN	14
4 METOD OCH GENOMFÖRANDE	17
4.1 VAL AV METOD	17
4.2 INTERVJU	18
4.3 URVAL	18
4.4 Studiens genomförande	20
4.5 Analys	20
4.6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	20
5 RESULTAT	22
5.1 Ansvar och yrkesrelationer	22
5.2 Hinder	23
5.3 Tillgångar/Möjligheter	24
5.4 Modifierade undervisningsstrategier	26
5.5 Diagnosens natur	26
5.6 Utbildningsbehov	27
6 AVSLUTNING OCH SLUTSATSER	29
6.1 SAMMANFATTNING	29
6.2 DISKUSSION	31
6.2.1 VILKA ÄR NACKDELARNA?	31
6.2.2 <i>Vilka är fördelarna</i>	32
6.2.3 <i>Undervisning</i>	34
6.2.4 <i>Diagnosen dyslexi</i>	34

6.2.5 <i>Arbete</i>	35
6.2.6 <i>Utbildningsbehov enligt informanterna</i>	36
6.3 SLUTSATS	37
6.4 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	38
6.5 Egna reflektioner	38
7 REFERENSLISTA	42
BILAGA INTERVJU – MUSIKLÄRARE MED DYSLEXI	43

1 Inledning

När jag var 10 år gammal började jag spela fiol på kulturskolan. Vi började med att spela på gehör och sedan gick vi över till noter. Däremot lärde jag mig inte att spela efter noter utan fortsatte att spela efter mitt gehör. Dessutom var jag väldigt visuell och tog in lärarens spelsätt, hur hon rörde sina fingrar och på vilken sträng. I början var vi fyra stycken elever som spelade tillsammans, sedan var vi bara två och till slut var det bara jag och fiolläraren. När vi var två elever började det kännas tyngre att spela tillsammans med den andra eleven, eftersom hon kunde läsa noter medan jag släpade efter och kände att jag jobbade i motvind.

Jag förstod inte alltid vad som stod på pappret, det var en massa krusiduller. Jag visste att när det var många svarta prickar (åttondelar eller sextondelar) då gick det fort eller om det var en ring som var vit utan eller med stolpe (halvnot och helnot) så gick det långsamt. Dock fanns det mer information på notpappret. Det var på ett annat språk som jag inte visste säkert vad det betydde. Om läraren spelade med i stycket var det inga problem att följa med förutom att jag behövde höra låten många gånger för att vara säker på hur den gick. Jag visste helt enkelt inte då att jag hade dyslexi utan jag kämpade på, det var verkligen en berg- och dalbana.

Mitt intresse för diagnosen dyslexi växte fram år 2013, när jag själv fick veta att jag hade det. Jag var tjugofyra år gammal och hade nu fått en förklaring till varför jag hade haft det svårt i skolan. Det var inte bara läsningen i en bok eller skrivandet som var invecklat utan dessutom notläsningen. För många som inte är dyslektiker kan det vara svårt att förstå att notläsningen hänger ihop med hur man läser. Eftersom jag är snart färdig musiklektör, funderar jag mycket på hur jag ska bedriva min egen undervisning om jag själv har svårt för noter, läsa och skriva. Därför ville jag göra en undersökning för att se hur andra musiklektörer med diagnosen dyslexi gör. Dessutom är jag väldigt intresserad hur andra dyslektiker ser på sig själva eftersom jag själv kände en lättnad när jag fick min förklaring till varför det har varit svårt att läsa och skriva. På något sätt blev jag starkare och självförtroendet växte, men det finns tyvärr väldigt många därute som skäms över att ha en diagnos. Även om synen på dyslexi har blivit bättre finns det fortfarande mycket okunskap om diagnosen dyslexi.

Denna undersökning är väldigt viktig för mig och för andra eftersom det finns ett gap i forskningen gällande det här ämnesområdet. Därför hoppas jag att med min studie kunna belysa och berätta hur det faktiskt är att vara en musiklärare med dyslexi.

2 Syfte och problemställning

Syftet med min studie är att undersöka hur musiklärare med diagnosen dyslexi hanterar sin arbetssituation i skolan. Min förhoppning är att genom studiens resultat kunna kartlägga några av de konkreta metoder och överväganden som används i den praktiska lärargärningen. Fokus riktas även mot hur musiklärare med diagnosen dyslexi själva upplever sin situation och hur de förhåller sig till hinder och möjligheter. I förlängningen är syftet att öka kunskapen om dyslexi i musiklärarutbildning såväl som i musikläraryrkets vardagliga situationer, för att främja bästa möjliga lärsituationer.

2.1 Forskningsfrågor

- Hur uppfattar musiklärare med dyslexi att diagnosen påverkar lärargärningen?
- Vilka strategier använder musiklärare med dyslexi för att komma förbi eventuella hinder som diagnosen skapar?

3 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel har jag först valt att presentera bakgrunden till vad dyslexi är och hur olika forskare eller föreningar definierar begreppet. Därefter kopplar jag diagnosen dyslexi till musiken, för att slutligen presentera forskning kring vilka fördelar respektive nackdelar det kan finnas med diagnosen.

3.1 Framväxten av en diagnos

Ett av de första belegen för diagnosen dyslexi härrör sig till år 1877, då läkaren Adolf Kussmaul hävdade att den som inte kunde läsa led av en sjukdom (Ericson, 2010). Detta fick sedan termen ”förvärvad ordblindhet”. Några år senare uppmärksammade den engelske ögonläkaren Pringle Morgan hur en pojke som hade svårt att läsa även saknade synminne för ord. Denna förmodade medfödda skada kallade han för ”medfödd ordblindhet”. Dessa två läkares upptäckter ledde så småningom till framväxten av internationell läsforskning, med fokus på hjärnan och orsaker till läs- och skrivsvårigheter (Ericson, 2010).

Den tidigare forskningen om dyslexi har enligt Ericson (2010) haft både psykologisk-pedagogiska och medicinska perspektiv. På grund av dessa olika perspektiv har man haft olika definitioner och tankar om vad som förorsakar dyslexi och på så sätt har man även haft svårt att veta vad det innebär och vad det är man talar om. ”Fortfarande råder begreppsförvirring men nu gäller det inte längre ordet ordblindhet utan ordet dyslexi vilket många använder i vidsträckt bemärkelse som en gemensam benämning för lässvårigheter av olika slag” (Ericson, 2010, s. 20).

3.2 Om dyslexi

Ordet dyslexi kommer ursprungligen ifrån grekiskan och betyder svårighet med ord. Finer och Kere (2008) skriver att dyslexi är en störning i en del språkliga funktioner, speciellt de fonologiska. Fonologin är viktig för språkets ljudmässiga form och för att kunna använda skriftens principer när det gäller kodning av språket. Vid svårigheter att uppnå automatisering

av ord vid läsning uppstår problematiken, men den kan också uppträda som problem med stavning. Finer och Kere (2008) menar att språkförmågan har en intim koppling till många olika hjärnfunktioner då språket är uppbyggt av många delfunktioner som var och en är beroende av sin ”modul” i hjärnan. Vissa moduler svarar för ordens betydelse och innehåll, andra förmedlar associationer och ger orden deras ordbilder eller genererar till möjligheter att särskilja närliggande talljud, vilket kräver stor hastighet vid operationsbearbetning. För den som har dyslexi är det svårare att bearbeta snabba informationsflöden, dock går det bra om det går långsamt. Det kan bero på att cellerna i hörseln och synen har hämmats, det vill säga blivit störda i sin utveckling och uppkopplingen i hjärnan har då blivit annorlunda (Finer & Kere 2008). Høien och Lundberg (2013) förklarar dyslexi på följande sätt:

Något förenklat kan man skilja mellan två komponenter i läsningen: avkodning och förståelse. Avkodning är läsningens tekniska sida, där det handlar om att utnyttja skriftspråkets princip eller kod för att komma fram till vilket ord som står skrivet. Denna process omfattar både de mer mödosamma och tidskrävande omkodningsprocesserna (ljudning, bokstavering och stavelseläsning) och det automatiserade, icke-resurskrävande igenkännandet som karakteriserar den goda läsaren. Förståelseprocessen, däremot, kräver mer kognitiva resurser. Det är fråga om att knyta det man läser till egna erfarenheter och referensramar, dra slutsatser, göra tolkningar och så vidare. Ett sådant tankearbete är i princip av samma slag som den tankeverksamhet som är igång när man lyssnar till en text som andra läser (Høien & Lundberg, 2013, s. 14).

Det finns tre olika grupper av dyslexi; fonologisk dyslexi (svårighet med språkets ljudmässiga uppbyggnad), ortografisk dyslexi (allvarligare lässvårigheter) och fonologisk-ortografisk dyslexi. Høien och Lundberg (2013) förklarar att man karaktäriserar överbegåvade eller normalbegåvade människor med läs- och skrivsvårigheter, ordblindhet och dyslexi. Termen ordblindhet kan uppfattas som att lässvårigheterna skulle vara förknippade med synen, vilket lett till många missförstånd. Termen specifika läs- och skrivsvårigheter är mer rättvisande, men kan ses som onödigt lång. Dock menar Høien och Lundberg (2013) att dyslexi är det ord som bäst beskriver fenomenet svårighet med skrivna ord, då det är en kort benämning. Dyslexi är idag den term som används mest.

Dyslexiföreningen (2012) menar att man bör skilja på utvecklingsdyslexi och dyslexi som har uppstått genom vuxen ålder eller genom förvärvad hjärnskada under uppväxten. Dyslexi

existerar på många plan och visar sig på många olika sätt. Dyslexiföreningen (2012) skriver också om hur olika organisationer definierar dyslexi. World Federation of Neurology fastslog år 1968 att diskrepansdefinitionen innebar att läsförmågan eller att lära sig att läsa inte har något med intelligensen att göra med. År 2002 skrev The International Dyslexia Association att det handlar om att dyslektiker har svårigheter att urskilja enskilda ord eller att känna igen orden på grund av ljudandet, så kallad fonologisk svaghet. Dyslexi eller specifika läs- och skrivsvårigheter anses vara en svårighet med att stava rätt och att läsa avskilda ord. På grund av hur hjärnan tolkar och samlar språkljud har personer med dyslexi för det mesta svårt med att uppfatta ljudsekvenser och språkljud, vilket leder till att stavningen och läsningen kan bli fel. Även arbetsminnet kan vara ett problem för att lära sig saker utantill (Dyslexiföreningen, 2012).

Hjärnfonden (2015) förklarar att dyslexi är en funktionsnedsättning i hjärnan och på grund av detta har man svårt att förstå en skriven text, lära sig att läsa och att stava. För den som har dyslexi har språkcentrum i hjärnan inte utvecklats normalt, vilket inte har någon direkt koppling till bättre eller sämre intelligens. Dyslexi är ärftligt och mer förekommande hos pojkar än flickor. ”Den som har dyslexi blir inte helt av med sina besvär. Man kan dock få hjälp med sina läs- och skrivsvårigheter” (Hjärnfonden, 2015, s. 1).

3.3 Musik och dyslexi

Cederquist (2009) förklarar relationen mellan musik och dyslexi på följande sätt:

Det finns ett klart samband mellan dyslexi och musik. Dyslexi inverkar på många musikaliska områden, både till det negativa och det positiva, vilket blir ett naturligt resultat av det sätt man som dyslektiker fungerar på. Till att börja med verkar det finnas belägg för att det så kallade tredimensionella bildtänkandet har betydelse vid inläring och spel via noter. Här inverkar denna typ av tänkande med ett negativt resultat dels i själva avkodningen, i läsprocessen, och dels i hanteringen och tänkandet kring och med dessa symboler (Cederquist, 2009, s. 47).

Den som har dyslexi kan tänka tredimensionellt eller flerdimensionellt, det vill säga att man ser på saker och ting annorlunda, ungefär som en ”multisensorisk film” (Cederquist 2009, s. 21). Det innebär att man tänker i bilder som ett tolkningsverktyg. Även noter, texter och vissa

figurer behöver en tvådimensionell avkodning, till exempel är filmdukar, kartor och tavlor tvådimensionella eller platt information. ”Om man dock avkodar exempelvis text på ett tredimensionellt sätt kan det medföra en del komplikationer för läsandet, både i sättet man ser på en text i sin helhet men också för det enskilda ordet” (Cederquist, 2009, s. 22).

Miller (2014) skriver att eftersom problemet med dyslexi är att hjärnan har svårt med att bearbeta ljud, särskilt under barndomen, är det konstigt att det finns musiker som har dyslexi. Musiker ska ju kunna uttrycka sig i ljud vilket borde vara problematiskt för den som har dyslexi. För att söka svaret på gåtan med dyslektiska musiker inleddes en undersökning där man testade 52 stycken musiker utan dyslexi. Man gjorde tester på deras grundläggande hörselförmåga så som perception relaterat till musik, toner, intervall och rytmer. Musikerna fick även göra minnes tester för läshastighet och exakthet. Det dröjde några år innan man kunde göra liknade tester på musiker med dyslexi eftersom de är mer sällsynta. 24 stycken musiker med dyslexi hittades och resultatet visade att hörselförmågan och perceptionen av musik hos musiker med dyslexi var densamma som hos icke-dyslektiska musiker. Däremot visade undersökningen att musiker med dyslexi inte hade ett bra hörselarbetsminne och notläsningen var inte heller lika noggrann som för musiker utan dyslexi (Miller, 2014).

Miles och Westcombe (2001) beskriver en pojke som började ta pianolektioner vid 6 till 7-årsåldern. Till en början gick det bra, pojken spelade vackert och föräldrarna var glada över att ha ett musikaliskt barn. Plötsligt skedde en förändring, pojken ville inte öva. Sedan ville han inte gå till pianolektionerna och slutligen vägrade han att gå till lektionerna. Föräldrarna började misstänka att sonen antingen var för lat eller så hade entusiasmen lagt sig. Han kanske inte heller var så musikalisk som de trodde från början. Hemligheten låg i de skriftliga symbolerna. Det första året behövde han inte använda dem. När pianoläraren spelade nya stycken, observerade pojken var lärarens händer var på pianot, han lyssnade på ljudet och hans öron kunde bekräfta rytmen och melodin och på så sätt spelade han stycket rätt.

Vidare skriver Miles och Westcombe (2001) att för det första så betyder var och en utav dessa noter på linjen eller utrymmet mellan dem två olika saker: ljudet kan antingen vara högt och lågt eller längden på noterna kan vara korta eller långa. Notsymbolerna är uppkallade efter de sju första bokstäverna i alfabetet vilket kan utgöra problem för dyslektiker, eftersom de har svårt att komma ihåg ordningen på bokstäverna i alfabetet och i musiken finns det en annan ordning. I diskantklav eller g-klav heter linjerna: E, G, B, D, F. Om ett barn lär sig piano och spela med sin vänstra hand för basklaven kan det bli ett större problem eftersom

linjerna namnges annorlunda: G, B, D, F, A. Bokstäverna representerar ljudet av noterna på tangentbordet, men de representerar också tid: olika längder av ljudet, lång eller kort samt svarta eller vita symboler.

Det är svårt för dyslektiker att komma ihåg (a) vad varje symbol heter och (b) vad dess längd är. Frågan är varför kallar man en halvnot för halvnot? Det finns inga ledtrådar till namnet även om den har en vit cirkel med en svans på (Miles & Westcombe, 2001). Om cirkeln är svart kallas det för en fjärdedelsnot. Dyslektikern kanske minns att du klappar ett slag för en fjärdedelsnot och två slag för halvnot men det är namnen på dessa noter som är problemet. Men främmande ord är inte det enda som orsakar svårigheter. Om pianolärare talar om barnets "vänstra hand" eller "höger hand" kan eleven vara osäker på vilken som är vilken. Därför är det viktigt att som pianolärare inte bara tala om vilken hand som ska användas utan även att visa vilken hand han eller hon menar.

3.4 Nackdelar och fördelar med diagnosen

Schmidt (2007) skriver att klassläraren hon intervjuade upplevde att det kunde vara en nackdel att eleverna fick sin dyslexidiagnos eftersom en del utav dem kunde få en negativ bild av sig själva. Diagnosen kunde ibland medföra att de gav upp under förevändning att de inte kunde för att de hade dyslexi. Man kan helt enkelt skylla på sin diagnos när man tycker att något är jobbigt i skolan eller i olika situationer. En annan nackdel som specialläraren tar upp är att eleverna med dyslexi blir nervösa och tänker att de inte är så duktiga (Schmidt, 2007).

Malmquist (2014) skriver om Eva Wennås Brantes avhandling som handlar om att bilder i läromedel ofta förutsätts vara positiva för att eleverna ska förstå och få ett ökat utbyte av innehållet i en text. Så är dock inte fallet för elever med dyslexi. Studierna visar att läsningen inte är automatiserad för dyslektiker. Wennås Brante tror att om både bild och text visas tillsammans, ökar belastningen på arbetsminnet för elever med dyslexi. Detta kan man se då deltagarna i undersökningen med dyslexi valde ofta att hoppa över bilderna och kunde då missa värdefull information, medan de andra i gruppen kunde dra fördel av bilderna (Malmquist, 2014).

Det råder tyvärr många missförstånd om dyslexi. På grund av detta måste många vuxna och barn med dyslexi brottas med omgivningens fördomar och diskriminering. De missuppfattningar som har uppstått är att människor med dyslexi skulle vara lata, obegåvade

eller stökiga vilket inte stämmer alls. Tvärtom kan man finna många med dyslexi som är eller har varit framstående på olika områden, till och med världsberömda. Finer och Kere (2008) har intervjuat några personer med dyslexi och så här säger en av dem: ”Nu ser jag dyslexin som en del av mig, inte som ett problem. Jag har accepterat att jag har dyslexi och för mig var det ett stort steg” (Finer & Kere, 2008, s. 134).

Miles och Westcombe (2001) skriver om en dyslektisk sångerska som berättar sin historia om hur hon har lyckats så bra som musiker trots sin diagnos, med hjälp av olika strategier. Hon berättar att när hon kom in på Royal Academy of Music hade hon det svårt i början, framförallt när det gällde att sjunga i kör. Trots det fick hon ledande roller i bland annat oratorier och operetter. Problemet med att sjunga i en kör var att det var svårt att höra hennes stämman då alla sjöng olika. Hennes lösningar blev då att hon frågade om hon kunde få sitta bredvid den personen som läste och sjöng med säkerhet och på så sätt kunde hon själv sjunga ut.

Ibland frågade hon dirigenten om hen kunde dirigera mer livligt när de kom till en speciell passage, eller repetera olika delar för hennes egen skull. Andra strategier hon använde sig var också att fråga om kollegorna kunde peka ut karaktäristiska drag i långa stycken, till exempel om stämningen ändras i musiken. Allt detta hjälpte henne att memorera svåra passager och hon såg ibland bilder av musiken. ”You really 'learn how to learn' only from doing it, not by talking about it” (Miles & Westcombe, 2001, s. 24).

En positiv vinkling ges också av en annan dyslektisk musiker; Michael Lea. Han berättar hur han har lärt sig mycket om vad dyslexi är och vad han kan använda för strategier i olika sammanhang. Han nämner att efter att ha lärt sig om dyslexi i 12 år har det varit en befriande upplevelse för honom. Detta har gjort det möjligt för honom att kunna gå in i en värld med praktiskt forskningsarbete.

I have learned to produce handwriting that other people can read; I have learned to spell, and by reading slowly I have learned to read every word if need be, although I still enjoy my ability to skip through texts, hopping through the words. I have learned to memorize with confidence; I am learning the advantages of being able to slow down. With the use of a word processor I can write something and change my mind without having to throw away the paper and start again. (Miles & Westcombe, 2001, s. 29)

Michael Leas strategier har bland annat varit att han så småningom utarbetade en process för att kunna komma ihåg vad han spelade. Först lärde han sig att spela en bit av musiken. Nästa steg var att upprepa eller lära om från början utan musik. Till slut upprepade han stycket en tredje gång och koncentrerade sig då bara på tolkningen och i bland använde han sig av en bandspelare som gjorde att han kunde spela med till musiken (Miles & Westcombe, 2001).

4 Metod och genomförande

I detta avsnitt redogörs för de överväganden som lett fram till valet att använda kvalitativ metod. Här beskrivs också intervjumetoden, både generellt och med avseende på hur den använts i föreliggande studie. Slutligen redovisas några av de komplikationer som uppstod under intervjuarbetet samt de etiska hänsyn som tagits.

4.1 Val av metod

För att kunna svara på min frågeställning om hur en musiklärare med diagnosen dyslexi uppfattar sin lärargärning har jag valt att använda mig av kvalitativ metod. Enligt Eliasson (2006) och Bryman (2011) är kvalitativ forskning lämplig att tillämpa vid studier av socialt samspel, och så kallade mjuka data, det vill säga icke mätbara data. Bryman (2011) skriver att kvalitativ forskningsstrategi kan vara tolkande, konstruktionistisk och induktiv. Det konstruktionistiska perspektivet passar denna studie väl, eftersom diagnosen dyslexi kan betraktas som socialt konstruerad, och påverkas av mellanmänsklig interaktion likväl som av medicinska rön.

Att göra en enkätstudie det vill säga använda kvantitativ metod, där man mäter med siffror hade varit svårt eftersom det inte finns många musiklärare med diagnosen dyslexi. En fördel med att göra en intervju är att till skillnad från enkätundersökning kan informanten svara utförligt vad han eller hon tänker utan att bli avgränsad till ett svar som kanske inte riktigt stämmer överens med informantens åsikter. Jag har valt att använda mig av denna metod eftersom att jag ville göra en intervjustudie där jag utgick ifrån en strukturerad intervju.

Eliasson (2006) framhåller generellt att om man i sin undersökning vill använda intervjuundersökningar kan man välja som intervjuare om man ska ha enskilda intervjuer eller intervju grupper. I mitt fall blev det enskilda intervjuer eftersom informanterna fanns på olika ställen och därför var det ett hinder för gruppintervjuer. Dock hade det varit intressant att göra gruppintervjuer eftersom man enligt Eliasson kunde ha fått fram andra resultat.

Gruppintervjuer kan vara lämpliga om fokus för undersökningen ligger på att studera skillnader i åsikter och attityder. I denna undersökning är inte detta ett huvudsyfte, utan intervjuerna har syftat till att få fram olika möjliga hållningar, baserade på olika individers erfarenheter.

4.2 Intervju

Jag valde att använda mig av strukturerad intervju. Målet för en sådan undersökning är enligt Bryman (2011) att utfrågningen av informanterna ska vara standardiserad, det vill säga att skillnaden mellan de olika intervjuerna som ingår i undersökningen är så små som möjligt. En strukturerad intervju eller surveyforskning går ut på att intervjuaren i förväg har förberett ett frågeschema och ställer frågorna till en informant. Dock är det viktigt påpekar Bryman (2011) att tänka på några riktlinjer som att försöka skapa en fungerande relation med informanten, att man ställer frågorna i rätt ordning och att man är noga med att registrera vad som sägs under intervjun.

Problem eller nackdelar i samband med den strukturerade intervjun kan vara hur intervjuaren påverkar informanten och risken kan då bli skevheter i svaren. Andra problem som kan uppstå är att frågorna är oklart formulerade och vilket tonfall intervjuaren har när hen ställer frågan. Informanten kan missförstå frågan eller minnas fel, intervjuaren kan registrera informationen fel. Allt detta kan påverka hur informationen sedan analyseras och bearbetas. Fördelar med en strukturerad intervju är att man som intervjuare kommer förberedd och vet syftet med frågorna. Det kan vara lättare att analysera och bearbeta i och med att frågorna är i följd, samtidigt hanteras informanterna så rättvist som möjligt i och med att man har samma frågor. På så sätt minskar risken för att informanterna skulle kunna bli diskriminerade (Bryman, 2011).

4.3 Urval

Det första urvalet som gjordes, för att mitt ämne inte skulle bli för brett, var vilka jag skulle intervjuar då det var tal om att intervjuar ämneslärare med dyslexi. Det hade så klart varit intressant att se hur andra lärare med dyslexi arbetar och hanterar sin situation. Men eftersom jag ska bli musiklärare är det på musiklärare mitt fokus ligger i första hand.

Sökandet efter informanter till denna studie har varit utmanande. Jag började med att ta kontakt med min utbildningsledare och min specialpedagog för att ta reda på om de hade någon information som jag kunde ta del av. Svårigheterna började här eftersom de inte kunde dela med sig av informationen på grund av sekretesslagen. Jag testade att gå med i en facebookgrupp för musiklärare och ställde en fråga där som riktade sig till musiklärare med diagnosen dyslexi. Jag fick tag på en informant genom denna sida. Därefter testade jag att ställa frågan på min egen avisering och bad de som såg inlägget att dela meddelandet. En utav mina vänner taggade en person i inlägget och jag frågade hen om det var okej att jag tog kontakt med informanten.

Dessa informanter som jag först fick tag på bodde för långt ifrån för att träffas personligen men vi löste det genom skype och telefon. Dock blev inte den andra intervjun bra eftersom jag gjorde den per telefon. När jag skulle transkribera den hade jag ibland svårt att uppfatta vad informanten sa, vilket resulterade i att jag fick lyssna många gånger för att kunna urskilja svaren. Den tredje informanten fick jag genom en lärare på skolan som ringde och frågade informanten om det var okej att jag kunde intervjua denne. Intervjun skedde genom att vi träffades på Musikhögskolan. Den sista informanten hittade jag genom dyslexiföreningen som jag hade skickat mail till och frågat om de visste någon som var musiklärare med dyslexi. Föreningen skickade ut 600 mail och 3-4 stycken nappade och svarade mig, men det var bara en utav dessa som var musiklärare med dyslexi. Sammanlagt blev det fyra informanter som blev intervjuade.

- Sara arbetar som klasslärare i musik. Hon är även utbildad tvärflöjtslärare och jobbar som handledare för dyslektiker. Hon fick sin diagnos när hon gick i åttonde klass (14-15 år) och är idag i 30-årsåldern.
- John arbetar som klarinettlärare. Han fick sin diagnos när han gick på Musikhögskolan och var 35 år gammal. Han är idag i 50-årsåldern.
- Lisa är studerande på Musikhögskolan men har vikarierat som klasslärare i musik. Hon fick sin diagnos när hon gick i ettan på gymnasiet och är nu i 20-årsåldern.
- Maria har arbetat som musiklärare i cirka 3 år. Hon fick sin diagnos när hon var trettiosju år gammal och är nu i 40-årsåldern. Maria arbetar inte längre som musiklärare.

4.4 Studiens genomförande

Jag genomförde fyra intervjuer vid fyra olika tillfällen. Intervjuerna skedde genom skype, telefon eller vid ett personligt möte på Musikhögskolan. I början av varje intervju blev informanterna informerade om undersökningen och om de ville höra frågorna innan själva intervjun började för att förbereda sig på vad de ska svara under intervjun eller om de var något de undrade om angående undersökningen. Efter informanternas godkännande till att vara anonyma i undersökningen påbörjades intervjun. Informanterna intervjuades enskilt i ca 30 till 40 minuter vardera. Jag gjorde en strukturerad intervju inom kvalitativ metod där jag hade förberett frågorna innan mötet (se bilaga s. 41.) Intervjuerna gjordes under vårterminen 2015 fram till början av höstterminen i september.

Datainsamlingen från intervjuerna gjorde jag i form av transkription av de inspelningar som gjordes i samband med dessa intervjuer.

4.5 Analys

Efter att datainsamlingen av intervjuerna var klara började transkriberingen av inspelningarna. Jag lyssnade flera gånger igenom en intervju i taget för att inte missa någon viktig information när jag transkriberade. Att ha strukturerade intervjuer underlättade arbetet att sedan sätta ihop resultatet av intervjuerna. På så sätt kunde jag se vilka teman som kom fram under intervjunstudien som: Hinder, tillgångar/möjligheter, modifierade undervisningsmetoder strategier, diagnosens natur, ansvar och yrkesrelationer och utbildningsbehov. Dessa teman återkommer under resultatkapitlet.

4.6 Etiska överväganden

Deltagarna har gett sitt informerade samtycke till att delta i studien.

När jag skulle göra intervjuerna med informanterna var jag noga med att berätta om vad undersökningen handlade om och i vissa fall frågade jag dem om de ville höra frågorna förväg så att de skulle få tid till att tänka och fråga mig om det var något dem undrade över. Jag berättade också för informanterna att jag inte skulle nämna dem vid namn utan att de skulle få vara anonyma och därför ändrade jag namnen på informanterna i min undersökningen till

Sara, John, Lisa och Maria. Detta gjordes för att bland annat upplysa om vilka rättigheter de har som informanter, enligt Vetenskapsrådets fyra huvudkrav: konfidentialitetskravet, informationskravet, nyttjandekravet och samtyckeskravet (Vetenskapsrådet, 2002).

5 Resultat

I följande avsnitt görs en sammanställning av resultatet av intervjuerna. Först presenteras informanterna. Sedan fortsätter resultatet med informanternas svar, indelat i underrubriker som avspeglar de teman som intervjuerna kretsade kring; ansvar och yrkesrelationer, hinder, tillgångar/möjligheter, modifierade undervisningsstrategier, diagnosens natur och utbildningsbehov.

5.1 Ansvar och yrkesrelationer

Informanterna skickar inte över sina arbetsuppgifter så som rättning av prov, mail från föräldrar eller elever och andra dokument på någon annan. De löser sina uppgifter själva eftersom de inte har några problem med att skriva, det tar bara lite längre tid och är ganska krävande. Enligt informanterna tror de inte att kontakten med föräldrar påverkas i och med att de kan skriva obehindrat. Det kan däremot ta tid att läsa om föräldrar eller kollegor samt elever skulle skriva till dem. Samtidigt kan de tänka sig att om man har svårt att skriva och stava kan det vara annorlunda.

Sara berättar att när hon började på sitt första jobb valde hon medvetet att inte säga något om sina läs- och skrivsvårigheter. Hon ville först visa vad hon gick för på grund av att många har fördomar om dyslexi. Därefter blev det enligt Sara inte konstigt att tala om att hon hade dyslexi och på så sätt blev det accepterat. ”För mig så spelar det ingen roll, i och med att jag föreläser, det är det första jag säger. Men för andras... hur de ska se på mig, kan jag ibland vänta lite.”

För Johns del vet alla kollegor och elever om att han har dyslexi, framförallt om han ska spela en duett eller andra sättningar med sina elever. Enligt John spelar eleverna mycket bättre och kan ibland skratta åt honom ”men det får man väl ta”, säger han. Vidare berättar han hur tufft det har varit när han själv gick på Musikhögskolan, eftersom han blev bortplockad ifrån orkestern och kammarmusiken på grund av sina svårigheter med att läsa noter. På så sätt var det inte stärkande för självförtroendet, säger John.

Lisa kan tänka sig att berätta om att hon har läs- och skrivsvårigheter för att det skulle kännas bättre om hennes kollegor visste om det och på så sätt skulle hon inte känna sig dum för att hon har en diagnos.

5.2 Hinder

Något som alla informanter tar upp är att det är jobbigt att vara dyslektiker på grund av att läsningen tar längre tid jämfört med andra som inte har läs- och skrivsvårigheter. Sara nämner att om det blir för mycket text blir det mer svårhanterligt, hon undviker även texter när hon jobbar som musiklektare då hon inte tycker att läsningen och skrivande ska visa elevernas kunskaper i musiken. Ett hinder Sara lyfter upp är att hon har svårt med att memorera sångtexter och det tror hon kan bero på att hon i grund och botten är tvärflöjtist och att hon inte har haft sången som huvudinstrument. Hon har mött andra dyslektiker som har haft sång som huvudinstrument men som inte har haft några problem med att komma ihåg texten. Vidare säger Sara att när hon har undervisning och ska sjunga och lära ut texter använder hon sig av textstöd. På så sätt blir det inga problem, men när det gäller att spela piano har hon valt att spela ackordanalys istället för med noter. Skulle hon behöva spela noter behöver hon tid på sig att öva innan.

Lisa tar upp ett annat exempel på när det är jobbigt att läsa: när man sitter på ett möte med andra kollegor och får ett papper på plats som man ska läsa igenom under tiden det är möte. Problematiken är enligt henne att hon hinner läsa en tredjedel av innehållet innan de andra är klara, sedan ska de i gruppen diskutera det som de har läst. Lisa menar att eftersom man inte har hunnit läsa igenom texten, kan man inte vara med och diskutera. På så sätt hade det varit bra att få texten iförväg för att hinna med och läsa och sedan kunna vara med i diskussion med kollegorna. Vidare berättar Lisa hur det också påverkar hennes lärargärning om det kommer elever och frågar om de kan sjunga en sång. Då måste man kunna skanna av texten för att se om den är barnvänlig. Är texten på engelska behöver man ha tid på sig.

En strategi som Lisa lyfter fram är att skaffa sig en önskelåda i vilken eleverna kan lägga sina önskelåtar. På så sätt kan hon hinna med att kolla i förväg vad texten handlar om. Hon nämner också att spontan är något som är svårt att vara för den som har dyslexi - ”ja, nu kör vi den låten” är en utmaning. Man hinner helt enkelt inte med att läsa texten och fatta innebörden. Samma sak gäller om hon ska läsa en text högt för en klass. Det går långsamt och

det blir ingen inlevelse i det hela. Lisa säger att om det ska bli en inlevelse måste hon ha läst boken flera gånger innan. Det tar mycket tid menar hon och även när det gäller att rätta prov blir tidsåtgången stor. En annan viktig aspekt Lisa lyfter upp är hur notläsningen har påverkat henne då hon har stött på en pianolärare på musikhögskolan som inte förstår hennes problematik med att inte kunna ligga med blicken före. Lisa berättar hur svårt det är för henne att komma ihåg det hon har läst eller försökt att spela då hon läser ord för ord. ” Jag ser bara ord. Det är samma där, man måste öva och öva.”

John menar att om man har svårt med symbolavkodningen så får man svårt att läsa inte bara text utan även noter och det skiftar dessutom beroende på vilken dyslexisvårighet man har, eftersom det finns olika sorter. Även om man är kreativ så tar det tid att hitta andra vägar till att förstå. John tar upp ett annat exempel på när det är jobbigt med dyslexi: ”när man sitter på en föreläsning och börjar tänka på annat ungefär var tredje sekund”, då har man det rätt tufft menar han. Han anser också att diagnosen mestadels är ett hinder för sådana som är akademiker och arbetar inom det området. Johns stora sorg är att han inte kunde fortsätta att jobba som musiker på grund av att han kände sig utsliten eftersom han fick lära sig alla symfonierna utantill på grund av att han inte kunde läsa avista lika fort som hans kollegor. Lisa ser dyslexin mest som ett hinder dels för att man får lägga ner mycket tid på att läsa och skriva och dels för att ingen förstår hur mycket tid man lägger ner på att läsa och skriva. Dessutom blir man väldigt trött om man läser en stund och då känner Lisa att hon vill gå och lägga sig och vila en stund. En annan svårighet man kan stöta på om man ska vara med i en diskussion i ett arbetslag, är att det ibland kan vara svårt att förstå frågorna.

5.3 Tillgångar/Möjligheter

Informanterna nämner alla att man är mer kreativ, på ett annat sätt, och att man genom sin skolgång eller i jobb har fått hitta andra strategier och lösningar för att klara sig i olika situationer. Men enligt John är det den ända fördelen.

Lisa och Sara säger att en stor fördel är att man har en annan förståelse som lärare för de elever som har liknande svårigheter som en själv och att man kan hitta ett sätt att kommunicera med dem genom musiken. En sådan upplevelse hade Maria själv när hon gick i skolan: ”Jag kan känna att för min egen del har musiken varit nyckeln till att det har gått så bra för mig.” Vidare berättar Maria att hon tror att man blir mer lyhörd för människor med

problem. ”Jag tror att jag har blivit mycket mer förstående, lyhörd och bra på att hitta lösningar på saker som jag kanske inte hade gjort annars om jag inte hade varit tvungen att hitta de här vägarna.”

En tillgång som Lisa tar upp kan vara att hon kör på många lärarstilar då hon menar att hon varierar mycket i sin undervisning. Ibland skriver hon på tavlan, har högläsning eller har med mycket bilder för att underlätta för eleverna. Hon tror också att hon är starkare på den sociala biten tack vare sin diagnos. Detta menar hon är till stor nytta när hon träffar eleverna. För Saras del är dyslexi ett annat sätt att fungera, dels när det gäller den dyslektiska problematiken kring att läsa och skriva men även att det resulterar i styrkor på andra områden. En sådan styrka är att hon är fullt medveten om elevernas problematik om de är dyslektiker. Därför tänker Sara annorlunda när man ska lära sig noter och teori och har förståelse för om det blir fel. Hon tror att hennes sätt att lära ut är mer dyslexi-vänligt.

Sara, Lisa och Maria tar upp att man kan se elever med behov och att man kan förstå dem också på ett igenkännande sätt. Sara nämner att hennes kollegor har så lätt för allt men att de inte alls har det lätt när det gäller att ha förståelse för de som faktiskt har dyslexi eller kanske någon annan inlärningssvårighet. Sara tycker det är en fördel därför att hon är fullt medveten om hur hon funkar och vad hon kan och inte kan. ”Det jag inte kan, det vet jag att jag inte kan och då utsätter jag mig inte så mycket för det.” Sara nämner också att hon har olika strategier för hur hon till exempel ska läsa en bok och på så sätt är det inget problem.

John tycker att det är jobbigt att inte kunna läsa snabbt: ”Jag vill gärna kunna läsa betydligt snabbare, faktiskt.” En fördel med att läsa snabbare kan enligt John vara att man inte blir lika trött i huvudet, eftersom arbetsminnet arbetar hela tiden för att personer med dyslexi ska kunna komma ihåg det som man har läst. Vidare tar även John upp att det kan vara positivt för en själv och för ens omgivning att man får en ökad kreativitet, men det är något som man får hitta själv för det serveras inte av skolan. Däremot säger John att det underlättar all hans förståelse av elever och han vet att det bästa för många är inte att försöka knäcka symbolkoden utan att spela på gehör. Man ska enligt John jobba med gehör intensivt, hela tiden gehör och sen får noterna komma efterhand. ”När jag spelar på gehör, då har jag mer kunskap.”

5.4 Modifierade undervisningsstrategier

När informanterna undervisar tycker de att det är viktigt att använda sig av bilder och färger. Färgkoder används för att lättare se ackordet. Ett exempel som John tar upp är att man kan färga ackorden i olika färger. Han lyfter även upp ett problem som han har stött på då han har haft en elev med väldigt grav dyslexi som gör att han har svårt att komma ihåg tonhöjderna. John menar då att om man ska ha en chans att spela så behöver man redan som liten ha fått höra, sjunga eller spela melodier: ”Då fattar du, kopplingen mellan symbol och ljud, det är den stora haken”. Sara nämner att hon till skillnad från hur hon undervisades på Musikhögskolan har låtit bli att jobba med mycket noter. Maria har skrivit om det mesta av materialet hon har fått från Musikhögskolan och samtidigt gjort förenklingar. Hon tyckte att det blev lättare att läsa på grund av att det var hennes egen handstil.

Sara undervisar väldigt medvetet och varierar olika lärarstilar. Hon färgkodar, visar filmklipp, gör presentationer, små anvisningar och använder sig av bilder. John tycker det är viktigt att träna gehöret, genom att man träna ljud och melodier blir det lättare att minnas. ”Om du ser en rytm men inte hör rytmen i dig, då kan du inte heller spela det och då måste du nöta rytmer enormt och slutar du att spela försvinner kunskaperna som du har övat på.”

Lisa använder sig mycket av kroppsspråket och av bilder. Det är även viktigt att läsa högt som elev. En annan aspekt är att man kan dela ut noter och text några dagar eller en vecka innan så att eleven har en chans att titta på det innan, enligt Lisa brukar eleven vara duktig men behöver hjälp på traven.

För Marias del var det viktigt att eleverna hade det roligt i musiken, dock förde det med sig att hon inte orkade vara lärare på grund av att hon körde på alldeles för hårt i yrket.

5.5 Diagnosens natur

Sara tycker att hon har lärt sig väldigt mycket om diagnosen genom att arbeta som musiklärare. Efter att hon hade skrivit sitt examensarbete om hur dyslexi fungerar i samband med musiken blev hon mer medveten om hur musiken kunde påverka till exempel på hur notläsningen fungerar och fick då en annan bild av diagnosen. Hon tror att bilden av

diagnosen dyslexi förändras hela tiden och blir då medveten om flera områden dyslexin kan påverka inom som musiken.

John säger att för att få läsningen att fungera bra för dyslektiker behöver man mycket upprepning, vi behöver ständigt träna vårt arbetsminne eftersom kunskaper är automatiserade. För de som har läs- och skrivsvårigheter finns inte automatiseringen på samma sätt. Eftersom man använder arbetsminnet hela tiden, blir man förstås trött i hjärnan, säger John.

Lisa däremot tyckte att det var en befrielse att få reda på att hon hade dyslexi när hon länge kände sig ”dum i huvudet”. Dock tycker hon att det var synd att det dröjde med utredningen, för hon kunde ha fått hjälp tidigare.

När Maria fick sin diagnos fick hon också kunskapen om hur mycket hjälpmedel det fanns för vuxna med läs- och skrivsvårigheter och på så sätt öppnades det en ny värld för Maria. Hon säger också att hennes diagnos har gjort att hon är där hon är idag. Hon menar då att kunskapen om hennes diagnos har gjort att hon har vågat hoppa på en utbildning där man läser mycket. Hon hade inte gjort det om det inte hade funnits ljudböcker eller andra hjälpmedel. På detta sätt kunde hon se det som en tillgång.

5.6 Utbildningsbehov

Sara berättar att hon är ute och föreläser på musikhögskolor och då framförallt för de elever som går sista året. I föreläsningen tar hon upp hur man ska tänka när man undervisar elever som har dyslexi och vilka strategier man kan använda sig av som till exempel att det finns appar och tal-syntes. Men hon tycker att föreläsningen också skulle ha varit för de pedagoger som arbetar på Musikhögskolan eftersom det fortfarande råder okunskap om vad dyslexi är. Sara arbetar också för att få Musikhögskolan hon själv gick på att släppa avista läsningen för den som har läs- och skrivsvårigheter, man är ju inte sämre musiker bara för att man inte kan läsa noter lika snabbt, menar hon.

Lisa tycker också som Sara att lärarna överlag på Musikhögskolan borde vara mer pålästa om vad dyslexi är och att hon tror att det är många som inte vet att man har ett dåligt minne. Lisa tar upp ett exempel som hon har varit med om på Musikhögskolan då en pianolärare inte ville godkänna henne för att hon inte kunde läsa avista, samtidigt som Lisa övade ambitiöst på

läxorna hon hade. Vidare berättar Lisa att när hon sökte till skolan informerades hon om att hon skulle få mer tid på sig att sitta med gehörsprovet men det blev ändå samma tid som de andra sökande fick. Hon fick inte heller höra på musikexemplen fler gånger och efter att alla var klara med att lyssna skulle Lisa få flytta på sig till ett annat rum för att då få mer tid på sig. Problemet är bara att man har glömt på vad man har lyssnat på, säger Lisa. Enligt Lisa borde man ändra på antagningen, öka lärarens kunskap och förståelse och även hur kurserna är uppbyggda: ”Man ska ju som dyslektiker klara sig. Det är sjukt hur utbildningen ser ut.”

Maria tycker det är viktigt att alla lärare blir informerade om någon elev har dyslexi och får reda på vad det innebär. Hon tror att många som har dyslexi inte vågar berätta om det.

6 Avslutning och slutsatser

I detta kapitel görs först en sammanfattning av syftet och frågeställningarna samt resultatet av informanternas svar. Därefter kommer diskussionen där jag väver samman mina egna erfarenheter av dyslexi med mina informanternas, och diskuterar dessa i relation till tidigare forskning. Efter diskussionen följer slutsatser och slutligen kommer förslag på vidare forskning.

6.1 Sammanfattning

Syftet med denna undersökning har varit att jämföra hur musklärare med diagnosen dyslexi hanterar sin arbetsituation i skolan. Undersökningen utgick ifrån följande frågeställningar:

- Hur uppfattar musklärare med dyslexi att diagnosen påverkar lärargärningen?
- Vilka strategier använder musklärare med dyslexi för att komma förbi eventuella hinder som diagnosen skapar?

Resultatet av informanternas svar visar att nackdelarna med diagnosen dyslexi kan vara att läsningen tar tid. Dyslektiker har svårt att memorera sångtexter och kan ha svårt att spela efter noter och spelar då helst efter ackordanalys. Lärargärningen kan bli påverkad av att man inte kan skanna av en text snabbt om en elev skulle vilja sjunga eller spela en låt. Att vara spontan när det gäller att spela och läsa avista är en utmaning. Det tar också tid att förbereda sig samt att rätta prov.

Fördelarna med dyslexi är däremot enligt informanterna att man är mer kreativ och har då på så sätt hittat andra strategier för att lösa olika utmaningar. Dessutom har dyslektiska lärare en annan förståelse för de elever som har liknande svårigheter, de är mer lyhörda och har lättare att kommunicera med eleverna genom musiken. En strategi kan vara att använda olika lärarstilar då man varierar sin undervisning mycket. Dyslektiker fungerar på ett annat sätt vilket resulterar både i styrkor och i svagheter som att hitta andra strategier för att komma runt

ett problem.. En sådan styrka är att använda sig av gehöret i musicerandet istället för att läsa noter.

När informanterna själva undervisar använder de sig av bilder, färgkoder, kroppsspråket och olika lärarstilar. Det är också viktigt att redan som liten få höra melodier, sjunga eller spela och att det då kan underlätta att komma ihåg tonhöjder. Därför tränar John gehöret mycket i sin undervisning. Sara har valt att inte jobba med så mycket noter i sin undervisning. Maria har däremot skrivit om en del material som hon fått från Musikhögskolan, för att det ska bli lättare att läsa och att använda det i undervisningen.

Musiken kan påverka dyslexin och har då gett en annan bild av diagnosen och vilka möjligheter samt hinder det finns. För att få läsningen att funka behöver man mycket upprepning. Det är då viktigt att träna arbetsminnet eftersom dyslektiker inte har automatiserade kunskaper på samma sätt som de personer som inte har läs- och skrivsvårigheter. Att få sin diagnos var enligt informanterna en befrielse och förklarade varför det hade känts jobbigt i till exempel skolan.. Det finns också mycket hjälpmedel man kan ta del av för vuxna som studerar på universitet eller högskola, som t.ex. ljudböcker, mentorer och anteckningstöd. På så sätt är det lättare att börja på en ny utbildning.

Informanterna uppger inte att de behöver be någon av kollegorna om hjälp med några arbetsuppgifter eftersom de anser att de kan skriva obehindrat. Kontakten med föräldrar eller elever påverkas inte heller av att de vet om att läraren har dyslexi. Däremot kan det finnas en del fördomar om diagnosen. Detta gör att informanterna valt att förhålla sig olika till när de berättar för sina chefer, kollegor och elever om sin diagnos. En av informanterna uppger att hen blev bortplockad ifrån orkester för att hen har svårigheter att läsa noter.

Resultatet av utbildningsbehov visar att informanterna tycker det är viktigt att Musikhögskolans studenter och lärare blir upplysta om vad dyslexi är, hur man ska tänka kring sin egen undervisning och vilka strategier man kan använda sig av som appar eller talsyntes. Att slippa avista provet när man söker till Musikhögskolan som dyslektiker skulle underlätta, eftersom det inte innebär att man är bättre musiker för att man kan läsa noter. Det är också viktigt att upplysa om att dyslektiker har ett dåligt minne. Därför borde man ändra antagningen, öka lärares kunskaper och förståelse samt att ändra på hur kurserna ser ut eftersom det är nu väldigt tufft att klara sig som dyslektiker inom högre musikutbildning. Det är också viktigt att tala om för lärare om någon student har dyslexi eftersom en del kanske inte vågar berätta om det. Skulle vara intressant att i ett vidare arbete lyfta fram vilka strategier

som man använder i högre utbildning när det gäller att undervisa studenter med dyslexi och om dyslexi.

6.2 Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag resultatet från min studie i förhållande till tidigare forskning. Kapitlet behandlar fördelar och nackdelar med diagnosen dyslexi, strategier som lärare med dyslexi använder sig av i sitt arbete samt slutligen de utbildningsbehov som behövs inom området.

6.2.1 Vilka är nackdelarna?

Lisa tar upp att nackdelarna med dyslexi är att det är svårt att snabbt kunna rätta till och vara spontan i undervisningssituationen. Det krävs att man är oerhört förbered. Lisa säger att ingen vet hur mycket tid en lärare med dyslexi lägger ner på sitt arbete och det kan vara väldigt frustrerande eftersom hen inte hinner med så mycket annat utan måste prioritera arbetsuppgifter. På så sätt blir lärargärningen påverkad av att man dels inte kan skanna av en text snabbt om en elev skulle vilja sjunga eller spela en låt och dels att man behöver mycket tid både före och efter exempelvis en lektion. I undervisningssituationen skulle det vara bra med olika strategier för att underlätta uppgifterna. Lisa tar upp en, då hon säger att man skulle kunna ha en önskelåda där eleverna kan lägga i sina låtar. Detta skulle kunna vara en utav de många strategier Miles och Westcombe (2001) beskriver, där olika musikaliska dyslektiker har funnit lösningar på sina problem. Det är alltså en strategi att dyslektiker finner egna lösningar på de problem som dyker upp.

När det gäller läsningen är det precis som mina informanter säger att det tar längre tid att läsa för oss med dyslexi jämfört med dem som inte har dyslexi. Problemet som både Finer och Kere (2008), Høien och Lundberg (2013) samt informanten John lyfter upp är att dyslektiker har svårt med språkets ljudmässiga form, ”symbolavkodning” eller bara att avkoda orden. Om jag skulle förklara det här som Lisa nämner så betyder det att man läser ord för ord. Då uppstår ett annat problem, nämligen att man inte förstår innehållet av det man läser. En dyslektikers sätt att läsa är alltså inte automatiserat, enligt Høien och Lundberg (2013) vilket

stämmer överens med informanten Johns upplevelse. På grund av att det tar tid att läsa, som både Lisa och John påpekar blir en dyslektiker ”trött i huvudet” eftersom hen hela tiden arbetar med arbetsminnet för att komma ihåg det som lästs. Eftersom det tar lång tid hinner hen ibland glömma hälften av det lästa.

Dyslexiföreningen (2012) skriver att arbetsminnet kan vara ett problem när det gäller att lära sig saker utantill. Sara nämner att hon har träffat på sångerskor och sångare som kan memorera texter. Möjligen har de använt sig av strategier som att bit för bit lära sig stycket. Eller har de ”repeterat från början” precis som Miles och Westcombe (2001) skriver om Michael Leas sätt att memorera en låt. Att memorera en text är inte omöjligt. Dock bör man vara medveten om att det finns många sorters dyslexi och ingen är den andra lik (se Dyslexiföreningen, 2012). En omedvetenhet om det här kan få till konsekvens att man gärna tror att alla som har en viss diagnos betar sig, lär sig eller erfar saker på samma sätt.

Detsamma gäller för notläsningen. Att spela och läsa avista är något som mina informanter har svårt för. Det går däremot bra att spela efter ackordanalys som Sara nämner. Även det hänger ihop med hur man läser noter som Miles och Westcombe (2001) skriver om i exemplet med pojken som skulle börja spela piano. Vi har två notrader där g-klaven utgår ifrån ett ställe medan bas-klaven utgår från ett annat. På pianonoterna är det mycket information om hur man ska spela, var man ska spela, hur fort man ska spela och så vidare. Att hinna med och läsa all den informationen är inte det lättaste i och med att vi läser som vi gör, långsamt.

6.2.2 Vilka är fördelarna?

En viktig positiv aspekt tycker jag är att dyslektiker ofta har ett väldigt bra gehör (Miller, 2014; Miles & Westcombe, 2001). Det är dock inget som informanterna i studien nämner. Visserligen kanske Maria menar just det när hon säger att man är mer lyhörd, men det kan ju betyda andra saker. John säger ofta att det är viktigt att träna sitt gehör men nämner aldrig det som en positiv egenskap. Dock kan man se gehöret som en dyslektisk styrka i musikutövandet, en styrka som vuxit som kompensation för svårigheten att läsa noter.

Cederquist (2009) bekräftar att dyslektiker ser på saker och ting annorlunda eftersom de tänker i bilder som tolkningsverktyg. Dyslektiker ser på kartor, tavlor och filmdukar genom tvådimensionellt avkodning. Eva Wennås Brates håller inte med om det. Hon menar att bilder inte är bra för dyslektiker (Wennås Brates refererad i Malmquist, 2014). Visserligen är bilder inte bra i ett sammanhang när man har både en bild och en text att utgå ifrån men återigen funkar dyslektiker olika så det är svårt att säga vad som är rätt eller fel. Mina informanter tycker om att använda bilder i undervisningen men undviker att använda text. Bilder är bra i musikaliska sammanhang, om man ska lära barn texter utantill. Då bör man använda sig av bilder för sig och texter för sig, om det nu skulle vara som Wennås Brates säger, att text och bild ger för mycket information (Malmquist, 2014). Då är det i så fall precis likadant med pianonoter, där det är oerhört mycket information som ska bearbetas för dyslektiker (Miles & Westcombes, 2001). Det kan vara bra att fråga eleverna om de vill ha bilder med text eller utan. När det gäller text, så är det nog bra om man ger det framförallt till elever med dyslexi en vecka innan, så att de hinner förbereda sig. Lisa tar upp att hon önskade att hon kunde fått texten en vecka innan för att det hade underlättat att hänga med på exempelvis ett möte.

Informanterna har generellt en negativ bild av sin dyslexi men de bär berättelser om hur man ser dyslexin som en utmaning. En av informanterna är tydlig med hur hen har en positiv drivkraft i hur hen hittar strategier och kämpar för de möjligheter som finns.

Informanterna uppger att de har en annan förståelse för de elever som har liknande svårigheter eller andra diagnoser och att de kan kommunicera med dem genom musiken. Miles och Westcombes (2001) menar att det kan vara bra för elever med dyslexi att börja med ett instrument som antingen har få strängar eller få tangenter och ett papper med lite information på. Att spela bas är en bra lösning till exempel, eftersom den har fyra strängar och man oftast spelar en åt gången. Eleverna ser lättare vad de gör och det tror jag passar bättre om man är visuell. Informanterna nämner att de använder olika lärarstilar då de varierar mycket i sin undervisning.

6.2.3 Undervisning

Informanterna brukar använda sig av bilder, färgkoder, kroppsspråket och olika lärarstilar när de undervisar. John tar upp att det är viktigt att man som liten får höra melodier, sjunga och spela för att det tränar minnet för att komma ihåg tonhöjder.

Miller (2014) tar upp problemet med att dyslektiska musiker har svårt att bearbeta ljud i hjärnan och att de därmed borde ha svårt med att uttrycka sig i ljud. Undersökningen visade dock att det inte var något problem med hörsel förmågan och perceptionen. En slutsats man kan dra här är att dessa musiker har säkert som John säger fått träna på att höra på melodier, sjunga och spela i tidig ålder. På så sätt har de lärt sig i tidig ålder att memorera melodier. Men jag tror också att det är betydelsefullt att öva rytmik för att förkroppsliga sitt lärande. Att bit för bit bygga kunskapsdelar till en helhet (Miles & Westbombe, 2001).

Ett arbetssätt Sara använder i sin undervisning är att inte arbeta med för mycket noter. Jag tror också att det kan vara bra att inte använda för mycket noter i undervisningen. Men samtidigt tror jag inte heller att man ska undvika dem helt. Det finns tillfällen då det kan vara bra att koppla ljud med not, till exempel då eleverna ska komponera en låt. Därför är det ändå viktigt att lyfta upp notbilden precis som det står i kursplanen för ämnet Musik.

Maria skrev om material och noter som hon fått från Musikhögskolan för att underlätta planering. Hon använde det sedan i sin undervisning. Även jag kommer att skriva om det material som jag har fått från Musikhögskolan eftersom jag har lättare att läsa texten om det låter som jag har skrivit den själv. Det här är också en strategi för att underlätta arbetet som lärare.

6.2.4 Diagnosen dyslexi

De flesta av informanterna tyckte det var en befrielse att få sin diagnos då de också fick en förklaring till varför det hade varit svårt att läsa och skriva i skolan. Finer och Kere (2008) menar att det är viktigt att acceptera sin diagnos. Det blir som Sara säger att ”man vet vad man kan och inte kan” och därför utsätter hon sig inte för det som hon inte kan. Jag tror också precis som Maria nämner att musiken har hjälpt henne att lyckas bra i skolan och därför

dröjde det länge innan hon fick en förklaring eftersom hon hittat strategier för att komma runt sina problem.

John tar upp en viktig aspekt: för att få sin diagnos till att fungera bra krävs det mycket upprepning för att träna arbetsminnet. Det gäller inte att bara träna melodier i tidig ålder utan också att man har någon som läser högt för en. Ju mer intressant boken är desto lättare är det att läsa den. En slutsats är som sagt att hålla igång läsningen för att hålla igång arbetsminnet så att man inte glömmer saker och ting lika fort. John nämner att om man har sommarlov och inte läser eller skriver, tappar man fort sitt ordförråd. Det gäller även när man spelar ett instrument. Det tar ett tag att öva upp det, men det gör det egentligen för vem som helst, dock lite längre för oss med dyslexi. Återigen tar det olika tid för vilken svårighet av dyslexi man har (Dyslexiföreningen, 2014). Maria berättar att det finns mycket hjälpmedel för vuxna med dyslexi som studerar på högskola eller universitet som ljudböcker. På så sätt öppnades det nya chanser för henne att hoppa på en utbildning. På universitetet finns också möjligheten att få längre tid på sig när man gör prov. Man har också möjlighet att sitta själv, i ett eget rum. Dessutom har man möjlighet att få en mentor samt anteckningsstöd vid lektionstillfällen.

6.2.5 Arbete

Informanternas arbetsuppgifter skickas inte över till någon annan eftersom de upplever att de själva kan skriva obehindrat. De flesta av dem säger att det inte är själva skrivandet som är problemet, utan den tid det tar att skriva. Kommunikationen med föräldrar och elever ser de inte som något problem. Informanterna har bra kontakt med föräldrar, elever och kollegor. De vet också om att informanterna har diagnos. Dock kan det finnas en del fördomar om diagnosen (Finer & Kere, 2008). Sara valde till exempel att inte tala om på sitt första jobb att hon hade dyslexi. Hon ville visa vad hon kunde. Efterhand berättade hon och fick då positiva reaktioner på diagnosen. Hjärnfonden (2015) skriver att den som har dyslexi inte helt kan bli av med sina besvär, en insikt som kan vara tung att bära. Ericson (2011) skriver om hur läkarna under 1800 ville bota sjukdomen. Vetskapen om svårigheterna kan vara en del av den negativa bilden man har av diagnosen. Dyslexi ses som en obotlig sjukdom och sjukdomar är

oftast något som man ser negativt på (Hjärnfonden, 2015). Jag menar att det behövs mer forskning och det behövs andra synvinklar på diagnosen framförallt från dem som har dyslexi.

John har stött på problem när det gäller synen på diagnosen då han inte fick vara med och spela i orkester eller i andra ensembleformer på Musikhögskolan, för att han inte var tillräckligt snabb på att läsa avista. Man skulle kunna säga att det var diskriminerande och utpekande. John säger att det inte var speciellt upplyftande för självförtroendet. Därför blir det viktigt som lärare att kunna hitta andra sätt där elever med dyslexi får vara med och spela. Vet man i förväg vad som ska spelas, låt dem då få noterna en vecka innan samt en skiva där de kan lyssna på, enligt exemplet Michael Leas i Miles och Westcombes (2001) undersökning. Den här strategin borde kunna öka självförtroendet genom att det ger rätt förutsättningar och möjlighet att komma förberedd och därmed en ärlig chans. Det är också viktigt att som pedagog uppmuntra eleven till att spela eller sjunga.

6.2.6 Utbildningsbehov enligt informanterna

Mina informanter säger att lärare och studenter på Musikhögskolan behöver bli upplysta om vad dyslexi är. De menar att man som pedagog behöver tänka kring sin egen undervisning och vilka strategier man kan använda sig av som exempelvis appar och talssynteser. Man bör också veta att dyslektiker har ett dåligt minne och behöver mer tid på sig för att förbereda sig inför olika uppgifter. Däremot tror jag att det är viktigt att inte särbehandla eleverna på grund av diagnosen eftersom det kan ge fel signaler. Det viktiga är, enligt mina informanter, att ha en varierad undervisning eftersom det finns andra diagnoser att ta hänsyn till i klassrummet också. Att skapa en bra relation till eleverna är oerhört viktigt.

När det gäller musikhögskolorna tycker både Sara och Lisa att de borde ändra kravet på avista läsningen vid antagningen. Provet visar egentligen inte hur duktig man är som musiker, utan hur skicklig man är på att läsa noter. Ett förslag skulle kunna vara att man fick välja själv om man ville göra avista prov eller ett annat prov som improvisation eller om man väljer att sjunga eller spela ett eget stycke. I alla fall borde det finnas alternativ. Musikhögskolorna behöver alltså ändra på antagningsproven och öka lärares kunskaper och förståelse om dyslexi. Kurserna och upplägget på utbildningen borde också ändras för att det är svårt att som dyslektiker klara sig på utbildningen. Framförallt Lisa lyfter fram utbildningen upplägg

som problematiskt. Men enligt Maria är det också viktigt att som dyslektiker våga tala om att man har dyslexi eftersom det finns förutsättningar för att underlätta utbildningen.

6.3 Slutsatser

Jag upplevde, utifrån den litteratur som ingått i min studie, att mina informanter hade en god uppfattning om sin diagnos och var väl pålästa. Visserligen kunde det någon gång råda osäkerhet kring vilka områden dyslexi påverkar. Det är i för sig inte konstigt eftersom mycket av den litteratur som jag har lyft upp visar på att det finns olika teorier och tankar om vad dyslexi är och vad den för med sig.

En slutsats som jag kan dra av min undersökning är att oavsett vilka problem vi möter i vår lärargärning kommer vi dyslektiker, med olika svårigheter, alltid att hitta strategier för att lösa problemen. Vår lärargärning blir till exempel påverkad av att vi har svårt att skumläsa en text. En strategi för att komma runt ett sådant hinder kan vara att vi (lärare) förbereder vårt arbete genom att ha en önskelåda utanför klassrummet där eleverna får lägga i sina önskelåtar. Det är viktigt att vi förbereder oss själva för undervisningens innehåll men eleverna behöver också känna till lärarnas situation. Genom att ge eleverna papper och anvisningar i förväg som noter och text, vet de vad som ska hända. När det gäller bilder och text kan man fråga eleverna om de vill ha texter med bilder eller om de bara vill ha text för att underlätta lärandet.

För att komma ihåg saker behöver musiklärare med dyslexi strategier som lappar eller upprepning. Vi har strategier när vi spelar piano, där vi spelar efter ackordanalys istället för noter. Jag tror att det är viktigt att dyslektiker också har en drivkraft för att komma dit man vill. När man arbetar som lärare har man en annan förståelse för elever med dyslexi och även andra diagnoser. Dessutom har man ett brett undervisningsunderlag i form av kunskap om olika lärstilar. En viktig slutsats är också att yngre barn behöver höra melodier, sjunga och spela för att lättare memorera melodier. De är också viktigt att hålla igång läsningen för arbetsminnet.

Man får som student med dyslexi en del hjälpmedel som till exempel talböcker och förlängd tid vid salstenta. På Musikhögskolorna skulle mer information kunna ges till elever och lärare om vad dyslexi är. Både elever och lärare behöver veta hur de ska tänka kring sin egen undervisning och vilka hjälpmedel och strategier som finns i form av till exempel appar och talsyntes.

6.4 Förslag på vidare forskning

Det hade varit intressant att forska om genus kopplat till dyslexi. Det behövs mer kunskap om skillnaden mellan hur pojkar och flickor, män och kvinnor, uppfattar sin diagnos eftersom det kan råda olikheter mellan könen. För att få ett bredare perspektiv hade det också varit intressant att undersöka hur icke-dyslektiker förhåller sig till lärarkollegor med dyslexi. Nästa steg hade också kunnat vara att göra gruppintervjuer med informanter med dyslexi för att eventuellt få in ytterligare perspektiv på informanternas lärargärning.

6.5 Egna reflektioner

En av nackdelarna med dyslexi enligt mig själv är att om man sjunger en sång med en klass och man märker att den antingen går för högt eller för lågt för dem, då blir det mycket svårt att i stunden kunna transponera låten. Det kräver att jag har förberett innan så att jag på något sätt på plats kan byta tonart när jag märker att det inte funkar att sjunga. Jag har inget emot att sitta i efterhand och fundera över vilken tonart som passar, men det är tidskrävande och det kommer förmodligen göra att jag blir stressad över andra arbetsuppgifter som jag också behöver göra som lärare. Det krävs ofta att jag behöver komma väl förberedd till en lektion och att jag mer eller mindre kan spela låtarna som eleverna ska sjunga eller spela.

Jag har exempelvis svårt med att komma ihåg sångtexter även om jag är sångerska. Dock har jag växlat mycket i min uppväxt med att både spela piano, fiol, sjunga i kör och sjunga enskilt. Jag skulle nog till och med säga att det tar längre tid för mig att läsa noterna på pianot än att läsa en bok eller en g-klavs rad. Därför är det bra att det finns andra sätt att läsa pianonoter på, nämligen genom ackordanalys.

Hade jag inte haft mitt gehör hade jag inte varit där jag är idag. Jag hade inte klarat mig igenom mina fiollektioner om jag inte hade haft mitt gehör. Dessutom är jag väldigt visuell så jag kunde också ta in fiollärarens spelsätt, hur hon rörde sina fingrar och på vilken sträng. Denna strategi delar jag även med de musiker som ingår i Miles och Westcombes (2001) undersökning. Det kan ju också vara min strategi som gör att jag kan hitta lösningar på de problem som informanterna nämner. Det är förmodligen inte enbart mitt sätt att fungera, alla informanter nämner att bilder är bra, vilket antyder att de är visuellt starka.

En annan fördel tycker jag är att dyslexin kan leda till stor envishet. På det sättet har jag hittat andra vägar med hjälp av min kreativitet. Visst, du kan vara kreativ, men man behöver en drivkraft till att vilja bli bättre på något. Kreativitet tillsammans med envishet gör att man kan komma långt tror jag. Jag har stött på andra dyslektiker som i stället för att använda sin kreativitet till att komma runt sitt problem har skyllt på att de är dyslektiker. Det här bekräftas av Schmidt (2007) som menar att en dyslexidiagnos kan innebära att eleven får en negativ självbild av sig själv. Den negativa självbilden har medfört att de inte velat ta andra vägar för att kunna utveckla sin musikalitet på sitt instrument eftersom de har sett sitt "handikapp" som ett hinder istället för att utnyttja den kreativitet som kommer ifrån att ha dyslexi.

För mig som blivande pedagog är det viktigt att ge alla samma förutsättningar. I samband med praktik har jag tyckt att det har varit besvärligt att sätta etiketter på mina elever. Som dyslektiker ÄR du ibland din diagnos personifierad. Jag har ibland vetat om att de haft dyslexi och ibland inte. Oavsett har jag lyckats att få dem intresserade av musik genom att till exempel visa eller fråga dem vad dem vill spela för instrument.

När det gäller läsning så är det bra med högläsning. Min mamma, pappa, mormor, morfar och farfar brukade läsa högt för mig. När jag blev äldre turades jag och mamma om med att läsa högt för att jag skulle bli intresserad av att läsa en bok själv. Det lyckades till slut och nu tycker jag att det är roligt att läsa böcker även om det går långsamt. Jag har också använt mig av ljudböcker och det är väldigt bra att den möjligheten finns. Jag tycker att det kan vara svårt att skriva ibland. Jag har väldigt lätt för att blanda ihop saker och glömmer att förklara vad det

är jag menar. På så sätt blir det lätt att missförstå informationen. Därför kan det ta tid att uttrycka sig i skrift eftersom jag behöver höra vad jag har skrivit.

7 Referenslista

- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Cederquist, S. (2009) *Jag kan inte tänka platt, hur påverkar det musicerandet?* (Examensarbete). Stockholm: Kungl. Musikhögskolan i Stockholm.
- Dyslexiföreningen. Hämtad 2015-11-22, från <http://www.dyslexiforeningen.se/>
- Eliasson, A. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ericson, B. (red.) (2010). *Utredning av läs- och skrivsvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Hjärnfonden. Vad är dyslexi? Hämtad 2015-11-22, från <http://www.hjarnfonden.se/om-hjarnan/diagnoser/dyslexi/>
- Høien, T., & Lundberg, I. (2013). *Dyslexi: från teori till praktik*. Stockholm: Natur & kultur.
- Kere, J., & Finer, D. (2008). *Dyslexi: stavfel i generna*. Stockholm: Karolinska Institutet University Press.
- Miles, T.R., Westcombe, J., & Snowling, M.J. (red.) (2001). *Music and dyslexia: opening new doors*. London: Whurr.
- Miller, G. (2014). What musicians can tell us about Dyslexia and the brain. *Wired*. Hämtad 2015-10-08, från <http://www.wired.com/2014/02/dyslexic-musicians/>
- Schmidt, C. (2007). *Diagnos dyslexi. Fördelar eller nackdelar?* (Examensarbete). Malmö: Lärarutbildningen Malmö högskola.
- Skolverket. (2014,11). Bilder kan störa läsningen för dyslektiker, *Skolutveckling* Hämtad 2015-10-08, från <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/specialpedagogik/undervisning/bilder-kan-stora-lasningen-for-dyslektiker-1.226672>
- Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning [Elektroniskt]. Hämtad 2016-02-07, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1

Intervju – musiklärare med dyslexi

Jag håller på med mitt examensarbete där jag intresserar mig av hur musiklärare med diagnosen dyslexi hanterar arbetssituationen.

- Vad finns det för nackdelar/fördelar med dyslexi? Text och notläsning?
- Har du fått modifiera undervisningsmetoder som du har lärt dig från lärarutbildnings tiden? Beskriv hur du gick tillväga.
- Ser du det som en fördel med att ha dyslexi? Har bilden av din diagnos ändrats? Ser du det som en tillgång eller hinder?
- Kan du beskriva situationen när det är en tillgång eller hinder. Exempel, händer det att du skickar över uppgifter på någon annan? Varför?
- Hur tror du det påverkar dig med kontakten med föräldrar/ eleverna/kollegorna?
- Vet chefer och kollegor om att du har diagnos? Varför?
- När fick du din diagnos? Kan det vara en tillgång?
- Har du några idéer om hur dyslexi kan behandlas i musiklärarutbildningen.
- Har du någon konkret metod i undervisningen?